

Binnen het werkgebied van de Heemkundevereniging Schin op Geul hebben in de loop der jaren meerdere kunstenaars en kunstenaressen gewoond, die op uiteenlopende gebieden werkzaam waren. In deze rubriek krijgen zij een podium en wordt aandacht besteed aan hun culturele nalatenschap.

Kunstschilder Hans Coumans (1943-1986)

Man van de Heuvels

SERGE, JAROSJ EN CARMEN COUMANS

Hans Coumans trok zijn eigen plan. Hij zou altijd de hartstochtelijke provinciaal blijven. Terwijl tijdgenoten in de turbulente jaren zestig van de vorige eeuw voor culturele en artistieke bevrijding naar de belangrijke Europese hoofdsteden trokken en aansluiting vonden bij de postmoderne kunst, bleef de markante schilder gehecht aan zowel het Zuid-Limburgse Heuvelland als het bourgondische leven en bleef hij – wars van alle modagrillen in de kunsten van dat moment – trouw aan het Coumanisme, naar verluid het enige -isme waar hij fervent aanhanger van was.

Hans Coumans – “Kunstschilder bij de Gratie Gods én uit vrije wil” – was gezegend met een diep godsbesef en ken-de grote liefde voor het fenomeen “*Ut Laeve, het Goddelijke Theater*”. *Ut Laeve* was hem heilig, en er werd wel eens gezegd dat hij dagelijks pauselijk de grond kon kussen uit pure dankbaarheid en diep respect. Door de emotionele verbondenheid was hij een natuurmens, sociaal betrokken en politiek geëngageerd, zelfs activistisch. De vrije wil en (het opeisen van) de vrijheid waren belangrijke persoonlijke thema’s, wat inhield een fundamenteel van het narratief en een radicaal verzet tegen diens welbekende executeurs zoals de politieke gevestigde orde en de kerk of in zijn woorden: “De Roomse huichelaars, die de Bijbel op de kop gelezen hebben!”. Met ludieke acties op de barricades en provocerende politieke werken die veelvuldig opzichtig aan de voorgevel van zijn huis prijkten, streed de schilder solistisch tegen onrecht en haalde hij actuele misstanden in de maatschappij aan, wat overigens diverse malen tot verhitte gemoederen binnen de plaatselijke gemeenschap leidde en aanvaringen met het lokale bestuur, zelfs tot doodsb bedreigingen gericht aan zijn adres. Tijdgenoten karakteriseerden hem als bohemien of vrijbuiters, maar zelf zag hij zich als een laatste cowboy onder de Limburgse schilders, omdat hij zich al vroeg had vrijgevochten van de maatschappelijke

orde en destijds als één van de weinige schilders vrij en volledig financieel onafhankelijk was – uit eergevoel weigerde hij pertinent overheidssubsidies.

De (numineuze) natuur, de mens en de samenleving, kortom *Ut Laeve* in al haar facetten, waren algedurige thema’s in het leven van Hans Coumans die hun weerslag vonden in zijn werk. Naast landschappen, dorpsgezichten en stillevens was hij buitengewoon bedreven als portrettist – de portretkunst was een belangrijke inkomstenbron – en vervaardigde hij daarnaast vele decoratieve werken en, ofschoon in mindere mate, kritische kunst. Maar binnen het oeuvre van circa drieduizend werken is vooral het Heuvellandmotief dominant, zodat dit motief te beschouwen valt als zijn ‘persoonlijke oeuvre’. De schilder was bezeten door de pracht van de natuur – “Ik word gek van de kleuren” – en in dat opzicht vormen zijn schilderijen de getuigenissen van grote verwondering over de schoonheid van het Zuid-Limburgse landschap, dat volgens de schilder althans in Nederland onovertroffen was. Met zijn persoonlijke oeuvre toonde Hans een indringende perceptie op het fenomeen leven, waarmee hij wilde aanzetten tot “Kijken... kijken!!” en het creëren van bewustwording van de grootsheid waar de toeschouwer onderdeel van uitmaakt.

Het Coumanisme, volgens de schilder zelf omschreven als een lichte variant op het impressionisme, kenmerkt zich als opvallend levendig, emotioneel en dikwijls intens in coloriet. Typisch was zowel zijn vlotte, krachtige hand waardoor de werken doeltreffend zijn. Tezelfdertijd werkte hij met fijngevoelige 'veerachtige' streken, waardoor de werken een beweeglijke elegantie kennen. Hans Coumans was een trotse *selfmade* schilder, té eigenge-reid voor zowel de Maastrichter Stadsacademie als beeldend kunstenaar Charles Eyck (1897-1983), waar hij slechts korte tijd verbleef. Doordat hij gedurende zijn gehele loopbaan enkel geïnteresseerd was in het meesterschap – oftewel “het echte schilderen” – karakteriseert zijn oeuvre zich als geheel als reactionair en consistent in stijlontwikkeling en vakmanschap, terwijl de individuele werken dikwijls opvallend inconsistent (grillig) in stijl, emotie en beslist ook in artistieke kwaliteit verschijnen. Behalve de onderzoekende houding was dat beslist een gevolg van het nogal wisselende temperament van de schilder, die, zoals hijzelf verwoordde, zeker “niet elke dag een zondagse dag had...”.

Ondanks dat Hans Coumans gaandeweg regionaal een succesvolle schilder werd, kreeg hij tot grote frustratie vanuit de ‘officiële kunstwereld’ niet de erkenning die hij na al die jaren meende verdiend te hebben. Als vrij en financieel onafhankelijk figuratieve schilder viel in die periode na de Tweede Wereldoorlog weinig eer te behalen in de *mainstream* (non-figuratieve) moderne kunst, die de figuratieve kunst dood had verklaard. Toch gingen destijds weer meer schilders het figuratieve pallet hanteren en ontwikkelde de hoofdstroming zich met de komst van het digitale tijdperk gaandeweg tot een breed paradigma waarbinnen figuratieve kunst als het impressionisme een eigen plek had. Sindsdien is er weer meer interesse in Coumans' werk.

Zondagskind

Johannes Jozef (*Hans*) Coumans werd op 19 maart in het oorlogsjaar 1943 als vijfde van zes kinderen uit een doorsnee arbeidersfamilie geboren in de Grachtstraat in het schilderachtige Schin op Geul, op dat moment een hechte mijnwerkerskolonie aan de voet van de Sousberg. Vader des huizes was de in Strucht geboren Peter Alphons (*Funs*) Coumans (1907-1991), als mijnwerker verantwoordelijk voor de materiaaluitgifte verbonden aan de Staatsmijn Emma te Treebeek, tevens fanatiek en verdienstelijk wedstrijd-duivenhouder, die regelmatig prijzen in de

*Het gezin Coumans in 1944:
V.l.n.r.: Mia, Frans, Lie, vader Funs,
Pierre, moeder Maria en Hans.*

*Moeder Maria Coumans-van der Loo op uitstapje op de vijver
van kasteel Schaloen.*

*Staand Chrisje van Kempen en Hanny Coumans,
zittend Harry van der Loo, Lie Coumans en Hans Coumans*

wacht sleepte. Moeder des huizes was de uit Dinther afkomstige *Maria* Johanna van der Loo (1912-1992) – dochter van architect/uitvinder/ondernemer Hendrikus van der Loo (1864-1949) – die vanwege het vroegtijdig overlijden van haar moeder haar hele kindertijd in het nonnenklooster Huize Loreto in Simpelveld had doorgebracht en na het huwelijk met Funs Coumans op 14 februari 1931 het huishouden en de opvoeding van de kinderen voor haar rekening nam. Ondanks de kerkelijke omgeving praktiseerden zij geen streng geloof, maar de kinderen genoten wel een strenge en conservatieve opvoeding zoals gangbaar was in die tijd. Doordat Funs in zijn mijnwerksloopbaan was opgeklommen tot bovengronds arbeider met navenant inkomen én omdat schoonvader de kunst van het bouwen beheerste, was het mogelijk geweest om eigenhandig een vrijstaand huis te realiseren, waar het achtkoppige gezin in een gemoedelijke sfeer hun leven doorbracht en de kinderen in betrekkelijke voorspoed opgroeiden.

Het kinderleven speelde zich hoofdzakelijk buitenshuis af in de Grachtstraat en de groene omgeving van de Sousberg, omdat de kinderen geacht werden binnenshuis stil te zijn zodra hun vader na een lange dag hard werken rust nodig had. Ook het jongste kind van de gegoede hotelfamilie Van Kempen uit Valkenburg, Regina Christina Catharina Barbara, roepnaam Chrisje (* 1946), vertoefde hier in de Grachtstraat met enige regelmaat. Door een liefdesrelatie van hun oudste kinderen onderhielden beide families vanaf het begin van de jaren zestig een vriendschappelijke band en verbleef dochter Chrisje gedurende de vakantieperiodes – voor hotels stevast een drukke en hectische tijd – geregeld bij de familie Coumans, waar moeder Maria met alle kinderen excursies naar allerlei attracties in de toeristische omgeving ondernam. Niemand had toen kunnen vermoeden dat Chrisje met de herhaaldelijk opvallende bezwerende bewoording dat zij en Hans op latere leeftijd ooit in het huwelijksbootje zou-

den stappen, op een later tijdstip daadwerkelijk van beslissende betekenis zou zijn voor het leven en de carrière van de toekomstige kunstschilder.

Dat Hans Coumans als een onconventioneel figuur door het leven zou gaan, dat zou zich al vroeg openbaren. Op vierjarige leeftijd vertoonde hij al een opmerkelijke aanleg voor tekenen – heel wat behangrollen en houtskool, normaliter bestemd voor de kachel, moesten het ontgelden – waarmee hij vanaf zijn zesde levensjaar diverse tekenwedstrijden won van onder meer de Staatsmijnen, maar net zo vaak werd gediskwalificeerd omdat de jury de authenticiteit van de tekening betwijfelde en men de inzending niet van een kind achtte – dit overigens tot grote ergernis van datzelfde kind. Om die reden ontving hij voor een tekenwedstrijd uitgeschreven door verf­fabrikant Talens en waaraan maar liefst 50.000 kinderen deelnamen de tweede prijs, een fraaie pennenset ter waarde van 2,5 gulden, terwijl de winnaar er vandoor ging met een hoofdprijs van maar liefst 600 gulden. Rond zijn achtste levensjaar leek het dan definitief beklonken toen Hans in vastberaden bewoording “Ik word schilder en ga de wereld in!” zijn toekomstplannen verkondigde, terwijl zijn ouders, die (ondanks een architect in de familie) geen affiniteit met kunst hadden, geen idee hadden wat ze ermee moesten aanvangen en buurtgenoten tezelfdertijd enkel geamuseerd hun schouders ophaalden. Later zou hij gaan studeren aan de kunstacademie in de grote stad (Maastricht) en het tot die tijd vooral rustig aan kunnen doen, zo luidde zijn voornemen – dit in tegenstelling tot wat zijn vader voor ogen had. Mogelijk had buurtgenoot uit de Grachtstraat en ‘trots van het dorp’, de befaamde kunstschilder Guillaume Stassen (1923-1955) die het verre Amsterdam en evenzo verre Parijs had bezocht, de jonge aspirant-kunstschilder geïnspireerd, maar wellicht speelde ook mee dat hij als peuter pas laat kon lopen en zodoende lange tijd gekluisterd zat aan de kinderbbox, zodat hij eenmaal verlost daarvan zijn vrijheid zou gaan opeisen en de wijde wereld verkiesen. In de tussentijd voorzag de jonge creatieveling op de basisschool voorafgaand aan de lessen geregeld het hele schoolbord van uitpattingen en nam hij stevast het voortouw zodra het vak tekenen en handvaardigheid aan bod kwam. Zelfs maakte hij al sporadisch vluchtige portretjes van zijn medeleerlingen;

afgaande op de beoordeling van deze leerlingen van destijds moeten die toen al verbazingwekkende gelijkenis hebben vertoond. Het hoofd van de basisschool Zef Geuskens (1900-1995), zelf gepassioneerd amateurschilder die eerder al onder meer Guillaume Stassen met zijn loopbaan had geholpen, zag al vroeg dat de jonge Hans Coumans zich onderscheidde door zijn bijzonder artistieke begaafdheid en moedigde de ouders aan om dit verder te ontwikkelen. Maar ondanks dat hij tekenmateriaal voor de jonge Hans verzorgde en ondanks zijn persoonlijke inspanningen (alhoewel tevergeefs) om hem direct na de basisschool op de kunstacademie toegelaten te krijgen, had hij allesbehalve een hoge pet op van de kindschilder vanwege diens weerbarstige temperament, en het feit dat hij allesbehalve ontvankelijk was voor goedbedoelde adviezen of er zelfs lijnrecht tegenin ging. Om gehoor te geven aan het advies van het schoolhoofd stelden zijn ouders voor om het kolenhok aan de achterkant van hun huis te gebruiken als werkruimte. Omdat de jonge creatieveling echter inzag dat zijn ouders hem niet begrepen, weigerde hij het voorstel pertinent. In de buurtgemeenschap verspreide de ambitie van de jonge Hans Coumans zich spoedig, en zodra de overburen hiervan vernamen, stelden zij de schuur naast hun woning ter beschikking, waar Hans op zijn elfde jaar zijn eerste atelier betrok en waarmee zijn artistieke loopbaan ‘officieel’ van start kon gaan. Vanaf dat moment experimenteerde de kindschilder, soms vergezeld door enkele artistieke buurtgenoten, volop met diverse verftechnieken, maar ook vervaardigde hij sculpturen van mergelsteen uit de Sibber steenhouwerij. Een plaatselijke illustrator, die in de jonge Hans Coumans een vakbroeder herkende, bezorgde de jonge creatieveling gratis papier en tekenmateriaal en ondernam een poging om hem de beginselen van het perspectief tekenen bij te brengen.

De vrolijke vagebond

Met het voornemen om het tot aan de kunstacademie rustig aan te doen, kwam in de uitvoering weinig van terecht. Na de basisschoolperiode zouden zich weldra turbulente tijden aandienen binnen de familie Coumans. De rusteloze vrije geest, die zich kort na zijn artistieke aanleg openbaarde, ‘dwong’ Hans al vroeg tot een onzeker en

ongebonden kunstenaarsbestaan. Hans Coumans zou dus schilder worden, hierover was geen compromis mogelijk. Hij was al op jonge leeftijd één en al kunst; echter de afkeuring alsmede de legitieme bezorgdheid van zijn ouders omtrent het kunstenaarschap – kunst bracht geen brood op de plank, luidde de algemene opvatting in de periode vlak na de oorlog – maar ook de onenigheid over een (in die tijd gebruikelijke) financiële bijdrage van de kinderen aan het huishouden, leidde spoedig tot een periode van opstand en verzet en gevolglijk toenemende explosieve conflicten binnen de familie. Terwijl de andere kinderen al vroeg in de weer waren met allerlei baantjes bij een lokale boer of op een naaiatelier in Heerlen, weigerde de jonge Hans zich te conformeren aan de gezinsregels zodanig dat ‘bevrijding’ zijn hoofdmotief werd. De kunst van het werken had hij als jongvolwassene zeker nog niet uitgevonden, en als hij al iets had verdiend op het land bij een plaatselijke boer, waar overigens het vertellen van moppen meer indruk maakte dan de verrichte arbeid, dan was dat over het algemeen reeds gespendeerd aan zijn geliefde lichtgele alcoholische dorstlesser in de plaatselijke kroegen vooraleer hij in de Grachtstraat arriveerde. Lichthuishoudelijke klussen of behang- en schilderwerkzaamheden voor oudere mensen in het dorp die dat niet meer konden, dat beviel hem beter, ofschoon meer als nobele daad dan dat het geld opbracht. Nóg liever struinde hij langdurig solistisch, dikwijls vergezeld van zijn tekenblok en potloden, dagenlang door het uitgestrekte Heuvelland richting de Belgische Voerstreek, waar hij diep onder de indruk van de (numineuze) natuur raakte en doordrongen van de grootsheid en de mystiek van

Ut Laeve. Omdat geld en bezit in zijn ogen niet belangrijk waren, richtte hij zich voornamelijk op de kunst van het levensgenieten: “Ik ga wel schilderen als ik geld nodig heb...”, luidde zijn wijdverbreide motto. Hoewel de jonge Hans Coumans door zijn fratsen onder de oude, gevestigde garde in het conservatieve Schin op Geul al snel de weinig prestigieuze reputatie van flierefluiter verkreeg, werd hij door zijn charisma en gevoel voor humor, én wellicht juist vanwege zijn onconventionele opvattingen, een geliefde persoonlijkheid; in ieder geval was het toch wel ‘iets aparts’...

In zijn vroege tienerjaren, na het vroegtijdig beëindigen van de Ulo in Valkenburg, gevolgd door een opleiding tot huisschilder aan de Ambachtsschool in Heerlen (welke hij in 1960 succesvol afrondde met een diploma; hier had hij, op dat moment nog te jong voor de kunstacademie, volgens eigen zegge “vanwege de materiaalkennis tenminste nog iets aan”), zou hij zich verder afzetten tegen het (in zijn ogen) pietluttige ouderlijke gezag en het al even petieterige Roomse kerkdorp *Sjin* om gevolglijk ‘de wijde’ te verkiezen en solistisch de wereld in te trekken, op zoek naar vrijheid en indrukken van andere levenswijzen. De jonge rebel liep veelvuldig van huis weg en leidde op die momenten een onzeker, zwervend bestaan, vaak bivakkerend bij onbekenden of op de vele aangename hoozolders die het Heuvelland rijk was, om vervolgens geheel onverwacht weer bij zijn ouders aan de deur te staan alsof er zich niets had voorgedaan. Gaandeweg liet hij zich echter gelden door lange afwezigheid en een leven in ballingschap. Gedurende diverse langdurige clandestiene solistische zwerftochten van enkele maanden

tot zelfs driekwart jaar tussen zijn vijftiende en negentiende levensjaar door het op dat moment nog gesloten Europa, waaronder in diverse landen als Duitsland (in Laurensberg onder de studenten van de Akense universiteit, en in Heidelberg), Frankrijk (kunstenaarskwartier Montmartre in Parijs) en Spanje, met zelden amper meer dan 2,5 gulden op zak, leerde de avontuurlijke vagebond de kunst van het (over)leven via allerlei baantjes (onder meer decorateur, barkeeper, boerenknecht, bordenwasser, knecht op een rondreizende kermis) en door middel van zijn tekentalent, dat geringe inkomsten bracht door het portretteren (sneltekenen) van het uitgaande publiek op terrassen en in de plaatselijke kroegen of bij andere openbare gelegenheden. De enige trouwe metgezel was op dat moment zijn tekenblok, waarin hij onderwerpen vastlegde die hem gedurende zijn reizen intrigeerden, maar ook talloze ideeën en gedachten van religieuze en wereldbeschouwelijke aard passeerden de revue. In de tussentijd hadden zijn ouders tot groot verdriet dikwijls geen idee waar hun zoon zich ophield. Meermaals werd het dorp gemobiliseerd en werden zoekacties georganiseerd, en een enkele maal (na een tip) zelfs Interpol ingeschakeld, die de jonge schilder na een afwezigheid van ruim driekwart jaar in het Schwarzwald aantrof en hem met toch wel enige dwang sommeerde huiswaarts te keren. Tussendoor, in 1961, vergezelde de jonge Hans Coumans het in Valkenburg gevestigde en bovendien internationale bekende circus Toni Boltini als olifantendompoteur (en later rekwisiteur) één seizoen bij hun tour door Nederland en Duitsland, totdat ook de circuspiste hem te zeer benauwde en hij wederom zijn vrijheid opzocht. Opnieuw had de familie Coumans geen idee waar hun zoon zich ophield, totdat zij toevallig op de televisie via een documentaire over het circusleven over diens avonturen moesten vernemen...

Op de spaarzame momenten dat hij bij zijn ouders in de Grachtstraat verbleef en als hij inmiddels met een diploma op zak niet af en toe her en der als *plein air*-huisschilder aan het werk was, dan struinde hij met zijn attributen door de natuur in de omgeving van Schin op Geul en Oud-Valkenburg om hier in alle vrijheid te schilderen. Door de

emotionele verbondenheid met de natuur behoorde het Zuid-Limburgse landschap al snel tot een geliefd motief, dat gedurende zijn verdere schilderscarrière een centrale plek zou gaan innemen. Plaatselijke belangstelling leidde gaandeweg in enkele etablissementen in het dorp (onder andere in de café's Coumans (*D'r Dieke Frens*; samen met Sjef Swillens), Weerts en Van Weersch) tot opdrachten voor natuurmotieven, portretten en decoratieve muurschilderingen van het typische Zuid-Limburgse landschap. Hoewel de jonge schilder bekend stond als een vrolijke en goedlachse jongeman, waren er momenten van neerslachtigheid en zelfs hevige depressie als gevolg van zijn worsteling met levensvragen, mens- en wereldbeeld. Onverdraagzaamheid tegen andersdenkenden en het onrecht in de maatschappij of in de wereld, zelfs heel dichtbij in het dorp (ook jegens hemzelf) veroorzaakte een diepgevoelde teleurstelling en stemde hem cynisch. Tientallen prenten uit deze periode van maatschappelijke en Bijbelse aard, dikwijls met zichzelf in de hoofdrol als martelaar of vergeten zoon van God, getuigen hiervan. Geregeld zou het voorkomen dat uit pure woede en onmacht schilderijen in de achtertuin van zijn ouders in rook op-

Portretten van enkele dorpsgenoten, v.l.n.r. Harry van Loo, Lex Stassen en Jo Kohl

Impressie van Schutterij Sint Mauritius Strucht in het voormalige café Weerts in Strucht

gingen, terwijl buurtgenoten die dikwijls genoeg aan hun dagelijkse beslommingen hadden niet begrepen waarom de jonge schilder zich in Godsnaam zo opwond. De militaire dienstplicht maakte in 1963 – na overigens vijf niet beantwoorde oproepen – abrupt een einde aan zijn verworven vrijheden, maar eenmaal gestationeerd in de barakken van de Prins Willem III-kazerne in Amersfoort verkreeg de jonge schilder, die geen enkele autoriteit erkende en als pacifist pertinent weigerde een wapen ter hand te nemen om te schieten – pas op: hij was geen dienstweigeraar en deelde zijn meederen mee dat hij echt aan alles meedeed, behalve aan schietoefeningen: “Schieten verrek ik!” – al gauw een uitzonderingspositie toen bleek dat hij uitermate geschikt was om het land te dienen door alle officieren en hun voltallige gezinnen te portretteren. Gelukkig bracht na zeven maanden dienstplicht een ongeval op de stormbaan redding voor defensie, en mocht de jonge schilder na enkele weken verblijf in het Militair Hospitaal Dr. A. Mathijssen (MHAM) in Utrecht na een deal met defensie vroegtijdig ‘glansrijk’ afzwaaien en zijn vrijheid opnieuw tegemoet treden; hij mocht vrijuit als hij zou verklaren, dat hij het letsel niet gedurende de dienstdienst had opgelopen en defensie niet aansprakelijk zou stellen.

De vrijbouter

Verlost van ‘de tucht van het leger’ en eenmaal terug in het Geuldal, trok Hans Coumans in 1964 weer in bij zijn ouders, die inmiddels overtuigd van het talent van hun zoon het kolenhok hadden laten verbouwen tot atelier-ruimte. Vanuit zijn thuisbasis in de Grachtstraat trok hij erop uit om zoals eerder in de omgeving van Schin op Geul en Oud-Valkenburg te werken. Om zijn schilderijen aan de man te brengen stelden diverse winkels in de omgeving hun etalage ter beschikking als tentoonstellingsruimte en struinde hij de vele Zuid-Limburgse kroegen, jaarlijkse braderieën en ambachtsmarkten af op zoek naar

cultuurminnaars, die voor weinig geld – soms voor niet meer dan 25 gulden – een typisch Heuvellandmotief op de kop konden tikken.

Toch zouden na aanvankelijke rust de emoties spoedig weer hoog oplopen bij de familie Coumans, zelfs totdat de situatie wederom onhoudbaar werd en Funs en Maria hun zoon definitief de deur wezen. Vanaf dat moment verkaste de jonge schilder als een vagebond, een pauperschilder met enkel drie penselen op zak, van het ene naar het andere adres, soms kortstondig in leegstaande hotelkamers gedurende het laagseizoen en dan weer ergens op een zolder, en verrekende hij bij geldgebrek kost en inwoning met een (muur)schilderij of een portret van de joviale gastheer. Even later vond hij via zijn oudere zus onderdak bij een bevriende kastelein in Heerlerheide, die nog ruimte vrij had boven zijn kroeg Oud Genhei. Hier zou de jonge schilder even op adem kunnen komen. Het verblijf zou vervolgens circa negen maanden duren; een tijd waarin hij niet alleen het gehele interieur van de kroeg met muurschilderingen verfraaide, maar ook van enkele omliggende etablissementen in het historische centrum van Heerlen, vaak met taferelen over het zware mijnwerkersleven. Heimwee dreef Hans Coumans uiteindelijk weer richting het Geuldal en in Schoonbron vond hij onderdak in het familiepension ‘t Hoonderhōfke, gerund door de sociaal betrokken familie Pluijmaekers, die gedurende het laagseizoen hun pension openstelde voor ‘moeilijke’ jongeren die nergens terecht konden. Hier zou de jonge schilder vervolgens gedurende de winterperiodes van 1964 en 1965 met enige regelmaat verblijven om tot rust te komen. Met die familie had hij veel gesprekken over *Ut Laeve* en de zin ervan. De familie Pluijmaekers stimuleerde hem om te blijven geloven in zichzelf en toch vooral vol te houden zijn ambitie waar te maken. En om de jonge schilder wat op weg te helpen, bood de familie aan om een serieuze expositie in de ontbijtzaal van het pension te organiseren, waarvoor de jon-

ge schilder op dat moment circa vijftien recente natuurlandschappen ter beschikking had. Nadat Hans weer was opgeknapt, trok hij er op uit en huurde hij met de opbrengst van de expositie voor korte duur een kamer in een familiehotel in Geulhem.

Om concrete stappen te zetten in zijn professionele schilderscarrière verruilde Hans Coumans in 1965 het lieflijke Geuldal voor de logge Maasoever, waar hij – ondanks dat hij niet beschikte over de vereiste vooropleiding, maar inmiddels wel over de vereiste leeftijd – mocht toetreden tot de avondopleiding van de Maastrichtse Jan van Eyck Academie, waar op dat moment de markante Jef Scheffers (1906-2009) de scepter zwaaide. Op de Tongerseweg betrok de aspirant-academicus een piepkleine kamer op de bovenverdieping van het café Stamineeke, een lokaal dat eveneens eigendom was van de hotelfamilie uit Geulhem. Hoewel de door Jef Scheffers gepredikte ambachtelijkheid van het schilderen Hans erg aansprak, stuitte de harde hand van de academische scholing – zowel de technische als didactische aard, zoals de eindeloos herhalende oefeningen en het verplichte gebruik van diverse hulpmiddelen waaronder de schilderstok – de aspirant-vrije kunstschilder, die intuïtief en sterk emotioneel werkte, zo zeer tegen de borst, dat hij het na een aantal verhitte discussies met zijn docenten al binnen een paar weken voor gezien hield en de academie vroegtijdig verliet. Hij concludeerde al gauw op de academie niks te kunnen leren en dat dat dus niet de geschikte plek was om hem verder te brengen; “Zij kunnen nog iets van mij leren!” stelde de jonge schilder. De academische werken waren vanuit technisch oogpunt dan wel perfect, maar de werken leefden niet, was zijn mening. De techniek ondermijnde het gevoel, de emotie, wat nou juist de essentie was van een schilderij. “Een schilderij moet leven!” verkondigde hij stellig. Evenwel zou het ontbreken van een gedegen academische scholing hem langere tijd achtervolgen, met name bij onderwerpen waarbij verhoudingen en anatomie een rol speelden.

Na de weinig succesvolle academietijd stortte Hans zich fier maar zeker ook gedesillusioneerd – hier had de aspirant-schilder immers al die tijd naartoe geleefd – enige tijd in het voor jonge kunstenaars aantrekkelijke bourgondische nachtleven met gewillige vrouwelijke modellen in de Zuid-Limburgse hoofdstad. Met mede-aspirant-schilders volgden vele nachtelijke discussies over de wereld en over kunst, het kunstenaarschap en de algemene opvatting dat kunstenaars parasieten van de samenleving waren. Om het tegendeel te bewijzen ondernam de jonge, eierzuchtige schilder samen met academie-kameraad *De Schilderende Schipper* (of *De Schipperende Schilder*, daar was eigenlijk niemand het over eens) gedurende de winter van 1965/1966 een drie maanden durende reis door de Eifel, waarbij het markante tweetal her en der overnachtte in kloosters en met het portretteren van het uitgaande publiek in de plaatselijke kroegen goed geld verdiende, hetgeen overigens door di-

rect betrokkenen ter plekke net zo goed weer werd gespendeerd; bij terugkomst bleek dat de onderneming ieder zelfs nog enkele honderden guldens had opgeleverd. Terug op de vruchtbare Zuid-Limburgse lössgronden van de Geuloever vestigde Hans Coumans zich ‘officieel’ als zelfstandig kunstschilder in het bekoorlijke toeristische Geulstadje Valkenburg, waar een bruisende schilderkunst beslist niet onderdeed aan een bruisende levenskunst. Hoewel de schilder zich na de academietijd eigenhandig *en plein air* verder bekwaamde in de landschapskunst, ontplooipte hij zich hier in het toeristenstadje aanvanke-lijk als portrettist – eerst als sneltekenaar en gaandeweg als olieverfportrettist – en tevens als reclame-/decoratieschilder van dikwijls omvangrijke thematische muurschilderingen in talrijke etablissementen en andere openbare gelegenheden in Valkenburg en omstreken. Met de muurschilderingen ontdekte Hans een lucratieve nichemarkt.

Muurschildering in Ritchi's Steakhouse te Valkenburg (1966)

Dat werd nu zijn specialisme en daarmee kreeg hij het binnen afzienbare tijd buitengewoon druk; het maakte hem zelfs tot een plaatselijke bekendheid. Hij verkreeg opdracht na opdracht, en mettertijd hingen er tientallen decoratieve werken in de kroegen van Valkenburg en omstreken en zou hij opdrachten realiseren door heel Zuid- en Midden-Limburg, van Maastricht tot Roermond tot Vaals.

Naar aanleiding van de actuele gebeurtenissen in de Randstad, waar net als in tal van grote Europese steden halverwege de 'wilde' jaren zestig grote roering ontstond op het gebied van kunst en democratie, lonkte in het voorjaar van 1965 de weidsheid van de polder en het vrije van de stad, en trok de vrije schilder voor enkele maanden naar Haarlem en Amsterdam om zich hier te begeven onder de jonge academici van de Rietveldacademie en de destijds recentelijk opgerichte Provobeweging. Zij wilden met het geweldloze verzet en met ludieke acties de macht van het *establishment* breken, iets wat de jonge schilder niet onbekend voorkwam; daarnaast stond de beweging ook nog voor andere thema's waaronder ecologie, milieu, emancipatie, vernieuwing van de kunst en democratisering. Echter de massahysterie en het allesbehalve ludieke politieoptreden in de hoofdstad deden hem spoedig gedesillusioneerd weer terugkeren naar het rustigere en gemoedelijkere zuiden.

Eenmaal terug aan het werk in Valkenburg uitte de plaatselijke en inmiddels bevriende verfhandelaar Smeets van het Huis aan de Brug, overigens zelf enthousiast amateurschilder, zijn bezorgdheid, omdat deze moest aanzien dat de inmiddels plaatselijk bekende jonge schilder zijn talent rijkelijk verkwanselde aan meerdere commerciële quasi-kunstprojecten, waardoor hij zo goed als niet meer toekwam aan zijn gewaardeerde vrije werk. Hij raadde de jonge schilder dan ook aan bij stadsgenoot en landelijk bekend beeldend kunstenaar Charles Eyck langs te gaan, om bij hem in de leer te gaan en zijn talent daar verder te ontwikkelen. Het daaropvolgend verblijf op het atelier van Eyck gedurende de zomermaanden van 1966 bleek echter al even weinig succesvol als de academietijd, aan-

gezien het ware meesterschap in de ogen van de rusteloze leerling te lang op zich liet wachten – het was alom bekend dat beginnende assistenten enkel basiswerkzaamheden mochten verrichten, "Wat lijntjes trekken..." en penselen schoonmaken – en hij, nadat hij bij afwezigheid van zijn leermeester de schilderijen naar eigen inzicht had vervolmaakt, door een allerm minst gecharmeerde Eyck zonder pardon de laan uitgestuurd werd. Achteraf gaf Hans ruiterlijk toe dat ondanks dat zijn verblijf weinig productief was geweest, het nodige van zijn leermeester te hebben opgestoken over het toepassen van verftechnieken en kleuren. In enkele werken die hij kort daarna vervaardigde zou nog duidelijk de invloed van de leermeester te zien zijn. Hans was zeker onder de indruk van Charles Eyck's tekenkunst, maar buitengewoon kritisch over diens schilderkunst, met name waar het de portretten betrof. Ofschoon Eyck zijn leerling erkende als aanstormend talent en gecharmeerd was van de wijze van schilderen, vond hij diens schilderijen soms ronduit niks of in ieder geval een compositorische bende, waarbij het advies in die gevallen luidde om er maar gewoon een stuk van af te snijden. Ondanks dat Hans Coumans en Charles Eyck nogal verschillend dachten over kunst, onderhielden ze blijvend een hechte vriendschappelijke relatie en zouden zij elkaar meermaals opzoeken bij projecten – en niet in de laatste plaats in de plaatselijke kroegen.

Na het ontslag op het atelier richtte Hans zich weer op zijn gebruikelijke werkzaamheden. In en rondom Valkenburg gaf hij *acte de présence* op de bekende pittoreske plekken en de terrassen om toeristen te portretteren, en in de wintermaanden, zodra het buiten te koud was, werkte hij aan muurschilderingen, dikwijls samen met assistent-kunst-schilders. Na wederom een kort verblijf in het Hoonderhofke in Schoonbron vond hij in 1967 tijdelijk onderko-

Ha vriend!

Hans' standaardbegroeting voor iedereen

men bij een boer op de Keutenberg. Daarna vertrok hij naar Valkenburg, waar hij na een tijdje gewoond te hebben in het Casinohotel van een bevriende kastelein, gedurende het winterseizoen 1967/1968 onderdak vond in het pension Deckers. Door een toename van inkomsten was de schilder begin 1968 in staat om een kleine ruimte te huren in het *Awt Sjtadhoes* (het oorspronkelijke gemeentehuis en latere museum Land van Valkenburg) in de Grotestraat, midden in het economische hart van het Geulstadje.

Op het moment dat Hans Coumans voor een klus maar liefst 1.000 gulden had verdiend – wat veel geld was voor een schilder – en hij in maart 1968 toevallig vernam dat de bevriende stadsgenoot Bastings voornemens was een kroeg te openen in het kuststadje Calella de la Costa ten noorden van Barcelona, besloot hij, ondanks dat hij “... een Godsgruwelijke hekel” aan auto’s had en als medepassagier doorgaans doodsangsten uitstond, om de reis te wagen om zo even los te komen van het ‘sfeertje’ van Valkenburg (overigens waren er in die tijd veel Valkenburgers werkzaam in de Spaanse horeca). Toen na een maand in Calella het geld op was, moesten er toch activiteiten ontplooid worden om inkomsten te genereren. Terwijl zijn kameraad zich verder richtte op zijn kroeg en in afwachting van de vergunning her en der bijkluste, hervatte Hans zijn activiteiten en maakte hij daar aan de Spaanse Costa’s in de opkomende toeristische steden zoals Calella de la Costa, Benidorm en Lloret de Mar als *pintor Holandes* spoedig faam als sneltekenaar en schilder van decoratieve werken in tientallen horecagelegenheden. Enkele omvangrijke barokke taferelen van weelderige vreetfestijnen – met rondborstige Rubensvrouwen en een stel jachthonden die er vandoor gingen met wat werd opgediend – in het zeer exclusieve restaurant La Olla van (wat later bleek) de privékok van generaal Franco, waar doorgaans enkel diplomaten, rijke zakenmensen en beroemdheden vertoefden zoals de wereldberoemde surrealist Salvador Dali (1904-1989), leidde tot een exclusieve uitnodiging voor de opening van Dali’s aanstaande expositie in Barcelona. Op de betreffende dag aangekomen in de

Catalaanse hoofdstad verdwaalden de Limburgers echter al snel in het onoverzichtelijke historische centrum, en bij navraag in een plaatselijke bodega waar luid flamenco werd gespeeld en op tafels gedanst, bleken de geneugten des levens uiteindelijk toch boeiender dan een kunstexpositie, waardoor het nooit tot een ontmoeting is gekomen. “Ach, die Dali...,” haalde de *pintor Holandes* zijn schouders op; bij nader inzien was Dali toch te elitair en had hij bovendien niet zo veel op met het surrealisme. Terug in Calella de la Costa ging het Hans Coumans voor de wind, totdat hij besloot een klein half jaar later, na problemen met de uitbetaling van een omvangrijke opdracht voor het beschilderen van een complete discotheek in Benidorm, een megaklus welke maar liefst bijna een volle maand in beslag had genomen, volledig berooid en uitgeput deels liftend en deels te voet terug te keren naar het Heuvelland. Maar niet zonder dat hij zich eerst met enkele bevriende stadsgenoten midden in de nacht toegang had verschaft tot de betreffende locatie en het omvangrijke werk in zijn geheel met witte muurverf had overgeschilderd.

Na de Spaanse Costa’s betrok Hans begin 1969 een woonruimte in de Berkelstraat in het centrum van Valkenburg. Als gevolg van een opdracht in Maastricht vertrok hij enkele weken naar de Limburgse hoofdstad, waar de belangrijke professionele en de evenzo belangrijke sociale activiteiten hand in hand gingen. Een kortstondige roman- ce met Hadewych Laugs (* 1945) leidde in het najaar van 1969 tot de geboorte van zijn eerste zoon Roeland, waar hij niettemin pas een jaar later van op de hoogte werd gesteld. De schilder was volledig van slag bij het vernemen van dit nieuws en de consequenties van een mogelijk vaderschap; Hadewych had echter vóór de geboorte al besloten dat zij het grootbrengen van hun kind voor haar eigen rekening zou nemen.

Toen in Valkenburg medio 1969 het regiokantoor van de provinciale krant *De Limburger* aan de overkant in de Grotestraat werd opgeheven en het pand in handen kwam van de bevriende kastelein van het Casinohotel (en tevens vastgoedontwikkelaar) Janssen, verplaatste de schilder

zijn activiteiten naar de vrijgekomen benedenverdieping van dat pand en opende hij daar zijn atelier. Gevestigd in de Grotestraat, van oudsher de belangrijkste straat in het hart van het Geulstadje en dé plaats waar het culturele en economische leven zich grotendeels afspeelde, had Hans eindelijk serieus voet aan de grond gekregen en zijn plek gevonden als “culturele entrepreneur” te midden van de plaatselijke middenstand en kroegen. Dit was een belangrijke persoonlijke en artistieke mijlpaal.

Aan het einde van de jaren zestig had zich de markante Hans Coumans door zijn toegankelijke werk, maar beslist ook vanwege zijn evenzo toegankelijke charisma, in de toeristische hoofdstad van Zuid-Limburg ontpopt tot een populair cultfiguur, “een schilder van het volk”, zelfs een ware openbare toeristische attractie à la Montmartre en inspirator voor andere schilders. Hij was de hofschilder van het Geulstadje, die soms in samenwerking met verschillende assistent-schilders vele publieke werken voor de gemeente, de plaatselijke horeca, banken, bedrijven en verenigingen realiseerde, en die diverse vooraanstaande publieke figuren en de plaatselijke bourgeoisie op het linnen vereeuwigde. Opdrachten voor schutterijen, carnavalsverenigingen en diverse toneelverenigingen vervaardigde hij dikwijls gratis of voor een krat bier omdat het sociaal of maatschappelijk gerelateerd was, of gewoonweg omdat “... lachen nou eenmaal belangrijk was”. Daarnaast nam hij het houtskool over van kunstschilder-grotenaar Albert Widdershoven en realiseerde hij op zijn

beurt verschillende omvangrijke werken in de verschillende Valkenburgse grotten, waaronder een maar liefst honderd meter lang muurtafereel over de evolutie. Als sneltekenaar zorgde hij voor het nodige theater in de vele plaatselijke kroegen en op de terrassen, net als op de terugkerende Luikse markten en braderieën in de regio.

Hans Coumans had een reputatie van *bon vivant* opgebouwd, een schilder met veel dorst, die veelvuldig het bruisende sociale leven opzocht en in de plaatselijke lokaliteiten steevast in het middelpunt van de belangstelling stond – “Pas op! Nooit aan de bar, maar altijd aan de stamtafel!”. Zijn standaardbegroeting “*Ha vrund!*”, voor eenieder die hem bejegende, kreeg al gauw navolging in het Geulstadje. Typisch en alom bekend waren de tafereelen van een verlate schildersezels met dikwijls een bijna-af schilderij in het centrum van Valkenburg of ergens aan de oevers van de Geul, voorzien van de mededeling “*De schilder is effe weg!*”, terwijl de uitrusting daar soms dagenlang onbewaakt stond en de schilder al die tijd in geen velden of wegen te bekennen was...

De andere Hans Coumans

Ofschoon het hem begin jaren zeventig gezien het groot aantal opdrachten als culturele entrepreneur voor de wind ging, weerhield het gemakkelijke commerciële geld maar beslist ook de bourgondische levensstijl hem ervan om zich te richten op datgene waar zijn hart werkelijk lag, namelijk de ware schilderkunst, oftewel “de kunst van het echte schilderen” zoals hij dat zelf verwoordde. In tegenstelling tot zijn reputatie was deze vrije schilder allesbehalve volledig vrij, en dat besepte hij maar al te goed. Het zelfpredicaat “*Schilder van het volk*” was in feite niets anders dan schijnijdelheid en een excuus uit zelfbehoud, ontsproten uit onzekerheid over zijn artistieke kwaliteiten om zich niet te hoeven begeven op het glibberige pad van de vrije kunst. In het artikel “De andere Hans Coumans” uit 1971, gepubliceerd in weekblad Het Land van Valkenburg, maakte de schilder kenbaar dat mensen hem van buiten kenden als een vrolijke vagebond, maar dat hij van binnen kapot ging, omdat hij wist dat hij zijn talenten niet gebruikte. Hij moest voortdurend concessies doen – “Ik kan maar tien procent laten zien van wat ik in huis heb...” – waardoor hij gedwongen was de nodige kitsch te

produceren. Volgens collega en regionaal bekende kunstschilder Lei Molin (1927-1990) was het een gemiste kans, dat Hans Coumans "... met zijn talenten in die slurf is blijven hangen" en niet naar de belangrijke steden getrokken was, waar hij zijn talent en vaardigheden verder had kunnen ontwikkelen. Maar Hans zou altijd de hartstochtelijke provinciaal blijven. De in zijn ogen onovertroffen schoonheid van het Heuvelland oefende blijvend grote aantrekkingskracht op hem uit; dit motief zou altijd het geliefde onderwerp blijven waar hij zijn schilderscarrière grotendeels aan wijdde.

Ondanks dat Hans Coumans al vanaf zijn kindertijd door diverse mensen was aangemoedigd of geholpen om zich verder te bekwamen in de kunsten, had niemand hem werkelijk kunnen bewegen om zijn diepgewortelde artistieke ambitie waar te maken om volledig onafhankelijk en vrij te zijn. De enige persoon die daar verandering in zou brengen en een keerpunt in zijn leven en schilderscarrière zou inluiden, bleek zijn geheel onverwacht opdoemende schoonzus Chrisje, die hij al twintig jaar niet meer had gezien – zij was door haar twee tantes naar hem toe gestuurd met de opdracht van een portret voor haar ouders – en met wie hij na een hartstochtelijke liefdesrelatie een half jaar later in de zomer van 1970 (tot ieders grote verbazing) in het huwelijk trad; op diezelfde dag betrok het kersverse bruidspaar de voormalige sigarenzaak met bovenwoning in de Lindenlaan in het hart van Valkenburg. Het was uiteindelijk zijn grote liefde Chrisje die hem niet alleen het nodige zelfbesef gaf, maar hem ook aanspoorde om zijn cynische blik gericht op de (buiten) wereld – "Wat heeft het voor een zin om een mooi schilderij te maken terwijl er zoveel rotzooi in de wereld is..." – los te laten en zijn blik voor eens en altijd op zijn innerlijke wereld te richten. Zij dwong hem na te denken over de vraag wie hij werkelijk wilde zijn: de artistieke vrijbuiters of de serieuze schilder? De stabiliteit en rust die zijn vrouw hem bracht, maar ook haar onvoorwaardelijke vertrouwen in zijn artistieke kunnen, bewoog de schilder uiteindelijk om zich vanaf dat moment volledig te gaan wijden aan de ware schilderkunst, ofschoon het afslaan van commerciële opdrachten een financieel onzekere periode inluidde. Zeker op het moment dat de broodnodige inkomsten als gevolg van een bovenmatige bourgondische levenskunst uitbleven en zij hem een paar jaar later

met hun eerste zoon Serge (* 1973) dreigde te verlaten, moest hij dit geestelijk knelpunt zien op te lossen en daarnaast zijn productie zien te vergroten door nieuwe thema's te ontwikkelen. Vanaf dat moment was de schilder dan ook structureel (voor hem een nieuw woord) te vinden op de bekende beeldbepalende plekken in Valkenburg en omstreken, terwijl hij zich gedurende de wintermaanden, zodra de winterkou het werken in de buitenlucht onmogelijk maakte, hoofdzakelijk richtte op de portretkunst en het schilderen van stillevens en wildboeketten (of vergelijkbare opdrachten), waaraan hij in zijn atelier in de Lindenlaan onafgebroken kon werken. Daarnaast was hij vaste partij op de vele jaarlijkse Zuid-Limburgse braderieën, op weekmarkten, *fancy fairs* en diverse thematische (sport)evenementen om de bezoekers te portretteren, wat uiteindelijk een blijvend belangrijk onderdeel als inkomstenbron van zijn kunstenaarschap zou gaan uitmaken. Ontelbare keren stond de schilder op dezelfde plekken, terwijl het eindresultaat telkens weer anders was als gevolg van de veranderende jaargetijden, en niet in de laatste plaats vanwege het nogal wisselende temperament van de schilder.

Dat Hans Coumans in een andere levensfase terecht was gekomen, had zichtbaar uitwerking op de wijze van schilderen. De schilderijen leken plotsklaps ontdaan van hun ruwe en zware karakter, vooral omdat hij nog maar incidenteel met het plamuurmes werkte. In de plaats daarvan was zijn werk zachter en lichter; niet alleen in kleur, maar ook in het gehanteerde aantal kilo's verf – dit laatste overigens volgens stadsgenoten, omdat verf erg duur was en hij nu meer monden te voeden had.

Ondanks al deze 'aanpassingen' zou in de praktijk blijken dat uiteindelijk de schildersvrouw verantwoordelijk zou zijn voor het reilen en zeilen binnenshuis en dat zij de opvoeding van hun kind (en toekomstige kinderen) grotendeels voor haar rekening zou nemen. Zij regelde alles en leidde de geldzaken in goede banen, en dankzij haar kreeg de schilder elke avond een warme maaltijd.

Na een productieve maar financiële moeizame periode die hierop volgde, vanwege het afslaan van commerciële opdrachten en omdat tezelfdertijd het vrije werk onvoldoende inkomsten bracht, trok Hans met zijn prille gezin in de zomer van 1974 voor een half jaar naar het Belgische Binche om te verblijven op het kasteel van een bevriend echtpaar – enerzijds om hier een grote muurschildering te vervaardigen en daarnaast om in het gebied aan de Belgisch-Franse grens in alle vrijheid en *plein air* te schilderen.

Terug in Valkenburg organiseerde de schilder in 1975, op uitnodiging van eigenaar De Jager van het plaatselijke hotel Zonnig Zuiden (hij wilde de schilder helpen publiciteit te genereren om de verkoop van zijn werk te stimuleren),

een grote expositie die de nodige belangstelling trok. Hoewel na het korte intermezzo in België de zaken gaandeweg beter gingen en de verbouwing van zijn atelier begin 1975 bovendien een positieve invloed had op zijn productie, ervoer Hans tegelijkertijd een toenemende onvrede over de indringende veranderingen in het mergelstadije. Niet alleen stuitte de vernieuwingsdrang/modernisatie van Valkenburg vanaf het begin van de jaren zeventig – waarbij door een golf van afbraak van karakteristieke historische panden en tezelfdertijd de bouw van grootschalige anonieme nieuwbouw de unieke identiteit van die plaats verloren dreigde te gaan – de schilder tegen de borst. Ook ondervonden hij en zijn jonge gezin direct toenemende overlast van het massatoerisme, dat zijn intrede had gedaan en daardoor Valkenburg in een verstikkende greep had. Toen gesprekken met aangrenzende hotels over geluidsoverlast en brandgevaar niets opleverde en een aanpassing van zijn huis geen effect sorteerde, restte de schilder niets anders dan zijn tot voor kort erg geliefde plek in de Lindenlaan in het hart van Valkenburg op te geven.

Van zijn bevriende Valkenburgse kastelein en vastgoedontwikkelaar van het pand in de Grotestraat kreeg Hans Coumans in de zomer van 1976, nu met zoon Jarosj op komst, het aanbod om in het nabijgelegen rustigere forensendorp Nuth te gaan wonen. Dat was zeker een welkome verademing voor het gezin. De Valkenburgse ontwikkelaar was in Nuth sinds enige tijd eigenaar van het aan de Stationsstraat gelegen imposante nonnenklooster Huize Maria van de congregatie Dochters der Liefde, met daarbij enkele bijgebouwen en een groot omsloten park. Omdat het kloostercomplex in 1973 was afgekeurd voor bewoning en de ontwikkelaar voornemens was het complex af te breken en het terrein te herontwikkelen, was in het kloostergebouw vanaf 1975 tijdelijk een asielzoekerscentrum (AZC) gehuisvest en kon het kunstenaarsgezin tot aan de sloop kosteloos intrek nemen in een deel van het bijgebouw dat voorheen dienst had gedaan als Groene Kruisgebouw, en dat nu uitermate geschikt was voor een schilder met een behoefte aan atelierruimte.

Grottekening ter gelegenheid van het 90-jarig bestaan van Carnavalssociëteit De Mirlitophile 1879 Valkenburg

Hans protesteert tegen de verbouwing van de Valkenburgse NMB-Bank. Men mocht hier ineens wél (deels) marmer gebruiken, waar bij anderen alleen maar mergel was toegestaan (1975)

Eenmaal gesetteld in Nuth trok Hans Coumans er vanuit zijn nieuwe vestigingsplaats op uit om in de buitenlucht te werken in de groene omgeving van Nuth, Terstraten en rondom Wijnandsrade. Zeker het elegante Terstraten, een typisch Zuid-Limburgs gehucht met enkele karakteristieke historische vakwerkhuisen en herenboerderijen gelegen te midden van het glooiende, bosrijke landschap, vormde een geliefde omgeving en een terugkerend onderwerp in zijn werk. Daarnaast werkte hij veel op de plaatselijke braderieën en Luikse markten om zijn snelportretkunsten te vertonen. Omdat hij een *Godsgruwelijke* hekel aan auto's had, zelfs doodsangst kende en zodoende niet beschikte over een rijbewijs, ging hij veelal te voet of met de fiets, of kon hij rekenen op kennissen en opdrachtgevers met een auto die hem ophaalden en nadien weer thuisbrachten. In zijn atelier, dat in Nuth een stuk ruimer was dan voorheen in Valkenburg, besteedde hij vooral gedurende de wintermaanden veel tijd aan de portretkunst en stillevens.

Ondanks de aanvankelijke rust en de inmiddels toeneemende grip op de financiën – dat bleef overigens ook de belastingdienst niet onopgemerkt, die hem voor het eerst een naheffing deed toekomen van maar liefst 3.000 gulden – kwam de schilder al gauw in een hardnekkige

mineurstemming terecht. Weg van het bruisende Valkenburg waar hij zo gehecht aan was geraakt, waar hij zijn plek tussen de mensen gevonden had en een plaatselijke held was, belandde hij in een sociaal isolement. En alsof dat niet genoeg was, ontstond vanaf 1978 geleidelijk aan drugsoverlast in het naastgelegen AZC, waar intensief heroïne verhandeld werd. Toen Hans na een poging tot inbraak en intimidatie van zijn vrouw verhaal ging halen bij de burens, werd hij slachtoffer van een gerichte aanslag (een schietincident op zijn woonhuis) en was het kunstenaarsgezin gedwongen om halsoverkop onder politie-escort hun huis te verlaten, om vervolgens gedurende ruim vier maanden onder te duiken op diverse adressen in Mechelen, Slenaken en Hoensbroek, hetgeen bij de schilder tot achtervolgingswaan en aansluitend een zenuwinkling leidde. Nadat een politie-inval schoon schip had gemaakt bij de burens en het AZC eind 1979 werd opgeheven, kon het kunstenaarsgezin weer terugkeren naar hun woning, en hoewel de rust was wedergekeerd zou Hans Coumans nog bijna een jaar nodig hebben om zijn inzinking te boven te komen. Er waren periodes dat hij enkel nog op de bank lag. Nu het asielzoekerscentrum was opgeheven wilde de eigenaar van het kloostercomplex versneld de herontwikkelingsplannen doorzetten en werd het kunstenaarsgezin in 1980 opgedragen hun heil elders te zoeken.

Hans' gemoedstoestand – dit was ongetwijfeld een mindere tijd – had zonder meer gevolgen voor de artistieke prestaties. De nervositeit maakte de spontaniteit in zijn werk onmogelijk, en afgezien van enkele uitzonderingen ontbreekt het aan de levendigheid in de werken die hij op dat moment vervaardigde en men van hem gewend was.

De serieuze schilder

Uiteindelijk bracht bevriend makelaar Dortangs soelaas en vestigde Hans Coumans zich met zijn gezin, nu met dochter Carmen op komst, in de zomer van 1981 in het groene plattelandsdorp Bingelrade, waar de schilder het voormalige dorps theater en *Auw Hermeniezaal* aankocht – mede dankzij één van de twee tantes, die haar pensioentijd hier op het theaterbalkon, voorheen bestemd voor het fanfareorkest, zou doorbrengen. Het zou vervolgens een paar maanden duren om het dorps theater te

transformeren tot atelierwoning, hoofdzakelijk georganiseerd door de schildersvrouw en met de hulp van enkele trouwe Valkenburgse kameraden. Hans deed als vanouds vooral waar hij goed in was, en dat was schilderen in de buitenlucht. Toen eenmaal bleek dat zijn vrouw en haar tante het goed maakten en de kinderen het op school naar hun zin hadden – en hij dus in alle vrijheid kon schilderen – kwam hij gaandeweg geheel onverwacht in een persoonlijke en artistieke bloeiperiode terecht. Hoewel Nuth een emotioneel dieptepunt betekende, wat duidelijk zijn weerslag had op de artistieke kwaliteit van zijn schilderijen, had de afzondering hem tegelijkertijd gedwongen om zich, ver weg van alle geneugten en verleidingen, daadwerkelijk enkel en alleen te richten op datgene wat hij echt wilde. Dit was hem eerder met zijn zwerftochten door Europa en later de ondernemingen naar de Spaanse Costa's en Binche niet gelukt – en die

positieve trend zou zich nu in Bingelrade voortzetten. In deze groene, serene omgeving van Bingelrade vond de schilder eindelijk de langgekoesterde geestelijke rust om zich volledig te wijden aan het échte schilderen. Hoewel hij zeker nog opdrachten aannam voor portretten, zou hij zich voornamelijk richten op de vrije kunst, zijnde zijn geliefde onderwerp: de landschapskunst. Vanuit zijn atelier trok hij naar Jabeek, Schinveld, Etzenrade, Doenrade, Oirsbeek en Schinnen, waar hij de zacht glooiende vergezichten, de typische holle wegen en de oude karakteristieke dorpskernen van de Zuid-Limburgse provincie aan het linnen toevertrouwde. In Oud-Amstenrade bezocht hij geregeld de omgeving rondom het kasteel en de kerk. Ook toerde hij veelvuldig door de grensstreek met Duitsland, om in en rondom Gangelt, Mindergangelt, Süsterseel, Hillensberg en Wehr te werken.

Vanaf het begin van de jaren tachtig genoot Hans Coumans zowel artistieke als financiële voorspoed. De schilder wijdde zijn tijd volledig aan zijn persoonlijk oeuvre, het Zuid-Limburgse landschap. In zijn carrière had hij een punt bereikt waarop hij geen enkele concessies meer deed en dat kon hij zich inmiddels permitteren. In de provincie genoot hij toenemende naamsbekendheid als gerespecteerd kunstschilder, zowel bij de bourgeoisie als in academische kringen. Door de jaren heen was een groep van fans en liefhebbers ontstaan, die getrouw werk aankochten en collecties opbouwden. Naar aanleiding van zijn wijdverbreide activiteiten ontving hij in 1981 vanuit de kunstcommissie van het Koninklijk Huis de nationale opdracht tot de vervaardiging van een staatsportret van aankomend koningin Beatrix, maar aangezien de activist-schilder zijn hele leven in opstand was gekomen tegen de gevestigde orde, sloeg hij deze eeuwige roem af. Vanaf 1982 stelde de schilder (op initiatief en met de hulp van plaatselijke amateurschilder/timmerman Cremers) zijn atelier open voor onderricht aan leerlingen van verschillende pluimage, van het jeugdwerk via amateurschilders tot afgestudeerde academici. En met wisselende internationale gezelschappen van leerlingen toerde hij wekelijks door Zuid-Limburg om in de buitenlucht te werken. Als vanouds gaf hij als sneltekenaar *acte de présence* op de jaarlijkse Luikse markten, braderieën en andere (sport) evenementen, om de winnaars en de bezoekers te por-

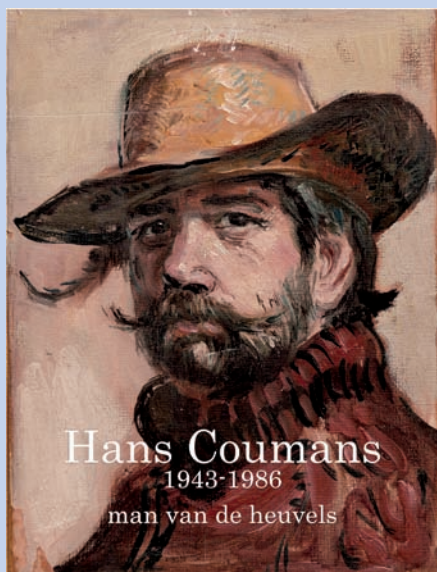
tretteren; niet alleen in de omgeving, maar inmiddels als vaste gast via diverse organisatiebureau's door heel Limburg en zelfs tot aan Nijmegen toe. Een semester lang trad hij als gastdocent op aan de vermaarde *Staatliche Kunstakademie* in Düsseldorf, om een nieuwe generatie schilders het schildersvak – 'de ambachtelijkheid van het schilderen' – bij te brengen. Ook lanceerde hij de fameuze "1 Gulden-tegelcollectie", een soort van *prêt-à-porter* lijn voor de kunsten: kleine houten tegeltjes van 15 bij 15 centimeter, dikwijls voorzien van bloemen, een populair lokaal onderwerp zoals de Valkenburgse ruïne of een markante plaatselijke boerenhoeve. Het was zelfs mogelijk deze tegeltjes te sparen of uit te wisselen. Na een reeks opdrachten in Spanje in 1983 trok Hans Coumans weer vaker naar Valkenburg en omstreken, waar hij als vanouds de typische historische en beeldbepalende plekken op het linnen vereeuwigde en hij weer volop in de belangstelling stond. Begin 1984 vond een succesvolle grote expositie plaats in kasteel Doenrade, op initiatief van en georganiseerd door diezelfde plaatselijke amateurschilder/timmerman en met de hulp van enkele andere leerlingen, gevolgd door een tweede expositie getiteld "*Bloesemexpositie*" in de zomer van datzelfde jaar in het kasteel, ditmaal georganiseerd door de Onderbankse

wethouder Theunissen. Deze bloesemexpositie markeerde duidelijk een persoonlijk en artistiek hoogtepunt; de uitbundige werken waren overduidelijk een uiting van een groot welbevinden. Rond deze tijd ontstond er ook weer voorzichtig contact met zijn eerdere romance Hadewych en hun inmiddels jongvolwassen zoon Roeland, en met het besef dat hij al die tijd nalatig was geweest – ondanks dat zijn vrouw hem dikwijls had aangespoord om in het reine te komen en de kwestie op te lossen – wilde hij nu van betekenis kunnen zijn voor zijn kind.

Hoewel Hans medio jaren tachtig succesvol was, verkreeg hij destijds tot frustratie vanuit de 'officiële kunstwereld' of "De deskundigen in de kunst, wie dat ook mogen zijn..." (aldus Hans), niet de erkenning die hij volgens zijn mening na al die jaren had verdiend. Gedurende een lange schilderscarrière van zo'n vijftig jaar had hij zich toegelegd op de kunst van het echte schilderen en eindelijk een niveau bereikt waarvan hij meende dat hij het schilderen toch wel in zijn vingers had ("Nu mag het wat mij betreft echt gaan beginnen!"). Echter voor een schilder die buiten de gangbare postmoderne (abstracte/conceptuele) kunst werkte, viel op dat moment weinig eer te behalen. Hans werd dan ook volledig genegeerd en zijn werk is dan

Vanwege het feit dat het veertig jaar geleden is en om het gedachtegoed voor de volgende generaties te behouden, zal in 2026 in boekvorm verschijnen:

Hans Coumans. Man van de Heuvels

In deze hoogwaardige uitgave wordt in meer dan tweehonderd pagina's uitgebreid stilgestaan bij zijn leven en de vele werken die hij in die tijd heeft gemaakt, waarvan een veelvoud in *full color* te bewonderen zijn.

Via de website www.hanscoumans.nl wordt te zijner tijd meer hierover bekend gemaakt. Hierop is nu al een en ander te raadplegen over het leven en werk van deze kunstschilder.

Mocht u overigens nog zelf werk in bezit hebben, neem dan via de website contact op met de familie Coumans.

ook nooit aan een beschouwing onderworpen of besproken in de serieuze kunstbladen.

Eind 1984 werd de schilder opeens ernstig ziek als gevolg van levercirrose. Toch gaf hij zich niet zo snel gewonnen aan Bacchus en zou hij na een kort ziekbed in het ziekenhuis in Brunssum, gevolgd door een moeizame herstelperiode van nagenoeg een jaar – hij was strikt gehouden aan een vet- en alcoholarm dieet – eind 1985 onder leiding van diezelfde Onderbankse wethouder een volgende expositie in 't Kloëster in Schinveld organiseren, wat zijn meest succesvolle expositie tot dan toe werd. Hoewel een jaar ziekte grote impact had gehad, had de schilder het na zijn "comeback" nog nooit zo druk. De levensvreugde had zichtbaar weer bezit van hem genomen en hij was niet van plan om dit ooit nog los te laten.

Maar op het hoogtepunt van Hans' kunstenaarschap, met een nieuwe grote expositie in voorbereiding, kwam op 16 november 1986 plotsklaps een einde aan zijn leven als gevolg van een tragisch auto-ongeluk. De schilder was op weg naar Malden om de winnaars en deelnemers van de jaarlijkse bosloop te portretteren, toen zijn laatste rit voortijdig eindigde op de snelweg A73 ter hoogte van de afslag Heumen. Hij was het eerste dodelijke slachtoffer op de snelweg die nog maar een maand eerder met fanfareklanken en de nodige andere feestelijkheden in gebruik was genomen. Notabene het voertuig dat hij meeloos wantrouwde, was hem noodlottig geworden. Nog in de week voor het fatale ongeluk had hij zijn hoofd er niet naar staan: "Dat geraas met die auto's...!". Maar ja, er moest brood op de plank komen, stelde hij. En een dag eerder had hij in de plaatselijke kroeg al laten vallen dat hij geen trek had in dat hele stuk rijden. Die betreffende koude, mistige novemberochtend paste de schildersezel met pijn en moeite in de kleine auto waarin de schilder zou meerijden, wat leidde tot een woordenwisseling met zijn vrouw die hem smeekte om niet te gaan. Tevergeefs, want hij moest gaan; hij had het die mensen immers beloofd – en beloofd was beloofd. Gelukkig zou het de laatste keer zijn dat seizoen, voordat de winterkou hem het werken in de buitenlucht onmogelijk zou maken.

Hans Coumans werd uiteindelijk maar 43 jaar. De schilder die zo ontzettend veel van *Ut Laeve* hield, werd nou juist zo vroegtijdig uit datzelfde leven gerukt. Toch heeft hij gedurende zijn korte bestaan door zijn unieke persoonlijkheid en de duizenden werken die hij vervaardigde velen geïnspireerd, en leeft zijn gedachtegoed nog altijd voort.

Verantwoording:

Bovenstaande tekst is een compilatie van een paar honderd geschreven anekdotes en gedocumenteerde interviews over het leven van Hans Coumans, welke door zijn kinderen gedurende een vijfjarig onderzoek zijn verzameld.

Onderzoek en tekst: Serge Jarosj en Carmen Coumans

Foto's: Hans Hoffman, Jo van Aken en archief familie Coumans

Foto's schilderijen: Robin Heemstra

Een gedeeltelijk overzicht van Hans' overige werken:

1975

1984

1963

1982

1967

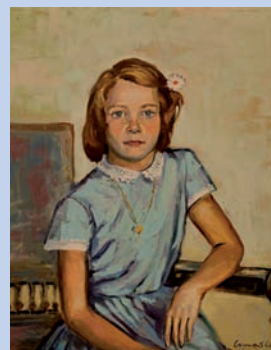
1979

1974

1979

1968

1984

1984

1965

1969

1983